

Podprogram „Intervenčno-sanačný v kontexte sy CAN“

Sociálny program (§ 12 ods. 1 písm. d) a § 11 ods. 3, písm. c), d))

1. Vymedzenie teoretického rámca podprogramu „Intervenčno-sanačný v kontexte sy CAN“

„Intervenčno-sanačný podprogram v kontexte sy CAN“ je zameraný na intervenciu v rodine/prostredí dieťaťa ohrozeného sy CAN alebo u ktorého bol sy CAN diagnostikovaný a ak je to možné a vhodné je zameraný na sanáciu rodinného prostredia.

Sy CAN (**Child Abuse and Neglect**) zahŕňa súbor nepriaznivých príznakov v najrôznejších oblastiach stavu a vývoja dieťaťa a jeho postavenia v rodine a spoločnosti, ktoré je zapríčinené prevažne úmyselným konaním inej osoby. Sy CAN má rôzne formy: fyzické týranie, psychické týranie, sexuálne zneužívanie, zanedbávanie a zvláštne formy (Münhausenov syndróm by proxy, rituálne týranie a zneužívanie, obchod s deťmi, sekundárna viktimizácia).

- **Fyzické týranie** - ide o fyzické konanie rodiča alebo inej osoby, ktoré je namierené voči dieťaťu. Toto konanie môže mať rôznu podobu napríklad: fyzický útok voči dieťaťu s následkom modrín, zatvorených poranení, otvorených poranení, mnohopočetných zranení, tržných rán, zlomenín alebo krvácania, dusenie, otrávenie, popálenie až smrť. Patria sem aj nezabránenie ubližovaniu či utrpeniu dieťaťa, vystavenie dieťaťa rizikovým situáciám, nedostatočná výživa, nezabezpečenie zdravotnej starostlivosti a pod..
- **Psychické týranie** detí zahrňuje také správanie osôb, ktoré nepriaznivo pôsobí na psychický, citový vývin a následne na správanie dieťaťa. Zaraďujeme sem opakované ubližovanie dieťaťu zo strany rodičov alebo iných osôb a to najmä opakované odmietanie dieťaťa, nadávky, ponižovanie, vyhrážanie, strašenie, vyvolávanie stresu, šikanovanie, verbálnu agresiu, izolovanie dieťaťa, obmedzovanie kontaktu s okolím a pod.. Patrí sem aj dieťa ktoré je svedkom násillia páchaného na blízkej osobe a to nielen fyzického násillia ale aj psychického týrania blízkej osoby.
- **Sexuálne zneužívanie** – ide o nevhodné vystavenie dieťaťa sexuálnemu kontaktu, činnosti alebo správaniu. Môže mať rôzne podoby. Medzi sexuálne zneužívanie nekontaktné zaraďujeme exhibicionizmus pred dieťaťom, vystavenie dieťaťa pornografickým videonahrávkam alebo časopisom, nútenie dieťaťa vyzliekať sa a jeho fotografovanie, obscénne telefonáty, harassment, voyerizmus, šikanovanie cez internet, grooming. Kontaktné sexuálne zneužívanie zahŕňa sexuálne hry, ohmatávanie a manipuláciu v oblasti erotogénnych zón, sexuálne zneužitie, sexuálny útok, orálny sex, análny sex, incest, sexuálnu turistiku, sexuálne obťažovanie a pod.

Práca s dieťaťom a jeho s rodinou nekončí samotnou identifikáciou obeť, ale cieľom je predchádzanie ničivým dôsledkom ubližovania dieťaťu a to predovšetkým okamžitým zastavením násillia

a zabezpečením bezpečných podmienok pre život dieťaťa a následne komplexného riešenia situácie prostredníctvom Intervenčno-sanačného programu, ktorý nadväzuje na Program diagnostiky sy CAN

Sanácia rodiny - obnova fungovania predtým funkčnej rodiny, často sú zapájané do procesu aj rodiny, ktoré nikdy predtým nefungovali. Základným princípom sanácie rodiny je podpora dieťaťa prostredníctvom pomoci jeho rodine. Klientom sanácie je celá rodina ako interakčný systém ohrozený zlou sociálnou situáciou predchádzanie opakovaného umiestnenia dieťaťa mimo rodinu po návrate zo zariadenia.

2. Cieľ podprogramu

Hlavným cieľom programu je predchádzanie, zmiernenie alebo eliminovanie príčiny ohrozenia dieťaťa týraním alebo sexuálnym zneužívaním a poskytovanie pomoci a podpory dieťaťu a jeho rodičom smerujúce k zachovaniu rodiny ako celku. Jedná o činnosti smerujúce k odvráteniu možnosti umiestnenia dieťaťa mimo rodinu a tiež po návrate dieťaťa do rodiny, kde k násiliu na dieťaťu v minulosti došlo. Úlohou je pomôcť deťom porozumieť situácií, v ktorej sa ocitli, pomôcť rodine porozumieť vzniknutej situácii a vysporiadať sa s ňou v rámci možností. Je dôležité spolupracovať s rodinou pri riešení konkrétnych problémov vzniknutých v súvislosti so sy CAN a pomôcť vytvoriť v rodine bezpečné a podporné prostredie pre dieťa, ktoré je podmienkou pre ďalší zdravý fyzický, psychický a sociálny vývin dieťaťa. Je potrebné predchádzať ničivým následkom sy CAN na maloleté dieťa, a to predovšetkým upriamením pozornosti na prežívanie dieťaťa, uspokojovanie jeho potrieb, rešpektovanie názoru a práv dieťaťa.

3. Cieľová skupina podprogramu

- deti, obeť týrania, sexuálneho zneužívania,
- deti, u ktorých je závažné podozrenie, že boli týrané, sexuálne zneužívané,
- zákonní zástupcovia, rodinní príslušníci detí a iné blízke osoby detí klasifikovaných v bode a, b, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa,
- rizikové rodiny so špecifickými problémami a v krízových situáciách, u ktorých je riziko vzniku závažných sociálno-patologických javov, ako je násilie, týranie, sexuálne zneužívanie,
- deti vystavené negatívnym vplyvom, ktoré ohrozujú ich psychický vývin, fyzický alebo sociálny vývin v rodinnom a školskom prostredí v súvislosti s násilím.

3.1. Kontraindikácia cieľových skupín pri zaradení do podprogramu

- závažné psychiatrické diagnózy vyžadujúce intenzívnu zdravotnú starostlivosť alebo dlhodobú ústavnú liečbu v zdravotníckom zariadení,
- neliečená závislosť na alkohole, iných omamných látkach a iných foriem závislostí, deti a dospelí aktuálne pod vplyvom alkoholu alebo inej drogy ,
- závažné poruchy správania, agresivita, pri ktorých dieťa alebo rodič ohrozuje život a zdravie seba, klientov Centra prípadne zamestnancov Centra priamo v Centre, prípadne - závažné poruchy správania vyžadujúce starostlivosť v uzatvorenom režimovom zariadení,
- znížený intelekt stredná forma ľahkej MR , ťažká forma ľahkej MR a akákoľvek forma strednej MR, ťažkej a hlbkej MR,
- rodiny, ktoré nechcú – odmietajú spoluprácu, prípadne sa nemôžu starať o maloleté deti (mimo programu Diagnostiky týrania a sexuálneho zneužívania),

- rodiny u ktorých boli vykonávané opatrenia pre ten istý problém najmenej 2x (jedným alebo viacerými subjektmi) neúspešne, (mimo programu Diagnostiky týrania a sexuálneho zneužívania).

4. Forma podprogramu v kontexte počtu osôb

a/ individuálna v kombinácii so skupinovou (rodina, širšia rodina)

5. Forma podprogramu v kontexte miesta:

a/ ambulatná

b/ ambulatná kombinovaná s terénnou

6. Štruktúra podprogramu

Modul č. 1

- **Individuálna forma s možnosťou práce s dieťaťom a rodičom alebo osobou zabezpečujúcou starostlivosť o dieťa** (ambulantná/terénna)
- **Personálne požiadavky** 1x sociálny/a pracovník/čka, 1x sociálny/a asistent/ka, 1x psychológ v prípade potreby špeciálny pedagóg
- **Trvanie modulu** cca 6 mesiacov
- **Počet hodín modulu** 40 stretnutí po 1,5 hod (podľa potreby sú stretnutia realizované individuálnou formou, s dieťaťom, rodičom a aj spoločné stretnutia) x 2 odborní pracovníci
- **Počet osobohodín** 632 osobohodín (40 stretnutí) (výpočet vid' v prílohe č. 1 k programu)
- **Obsah Modulu č. 1**
 - oboznámenie s programom a jeho priebehom, zmapovanie základnej motivácie, zoznámenie sa s dokumentáciou, vytvorenie kontraktu s jasnými pravidlami, vyjasnenie princípov spolupráce – dobrovoľnosť, vlastná motivácia ku zmene, rodičia ako autorov zmeny, organizačná a formálna stránka programu, rovnaký priestor pre rodičov aj deti, zoznámenie sa s pracovníkmi vstupujúcimi do programu(pre rodičov, pre deti),
 - zmapovanie situácie v rodine, súčasný stav, pohľad na situáciu v rodine z pohľadu rodiča aj dieťaťa s využitím špecializovaných techník a metód v kontexte vývinového štádia dieťaťa/detí,
 - práca s rodičom a dieťaťom osobitne, zameraná na redukciu napätia, zaistenie bezpečia dieťaťa, orientáciu v programe, identifikáciu a sledovanie problémových vzorcov správania a výnimiek z problémových vzorcov správania,
 - práca s dieťaťom, s cieľom zmiernenia následkov sy CAN prostredníctvom špecializovaných podporných metód,
 - podpora pozitívnych zmien v komunikácii, podpora konštruktívneho riešenia konkrétnych tém, ktoré rodič alebo osoba v ktorej starostlivosti dieťa a dieťa samotné prinášajú,
 - nácvik rodičovských zručností, ich podpora a rozvoj – dlhodobá a systematická práca s rodičom a s dieťaťom, pričom cieľom jej podporiť vzájomné citové väzby, rodičovskú zodpovednosť a zručnosti potrebné pri starostlivosti a výchove, tak aby boli zabezpečené podmienky pre zdravý fyzický, psychický a sociálny vývin dieťaťa,
 - rozvoj schopností rodiča porozumieť tomu, čo jeho dieťa potrebuje a rozvoj schopností rodiča uspokojiť potreby dieťaťa,

- pomoc pri rozvíjaní výchovných zručností rodiča, pomoc pri hľadaní možností konštruktívneho riešenia konfliktov medzi rodičom a dieťaťom s cieľom zabrániť opakovaniu násilia páchaného na dieťaťi,
- nácvik zadávania hraníc dieťaťu, kontrola a ukládanie adekvátnych sankcií za nedodržanie pravidiel so zreteľom na najlepší záujem a práva dieťaťa,
- podpora pozitívnych vzorcov správania dieťaťa formou oceňovania a pochvaly,
- podpora vzťahových väzieb a objasňovanie jednotlivých rolí v rodine,
- podpora kompetencie rodiny zvládať problémy bez vonkajšej pomoci, monitorovanie a reflektovanie dosiahnutých pokrokov,
- vytvorenie plánu zvládania krízových situácií.

Nadstavbový modul A - Nadstavbový modul je vhodný, ak sa v priebehu programu vyskytne krízová situácia, ktorú je potrebné riešiť intervenciou, či psychologickým poradenstvom prostredníctvom psychológa, prípadne pri dieťaťi prostredníctvom špeciálneho pedagóga. Môže ísť napr. o narastanie úzkosti, vzniknutej krízovej situácie v priebehu programu a pod..

- **Počet hodín nadstavbového modulu** 6 stretnutí so psychológom/špeciálnym pedagógom
- **Počet osobohodín** (príprava na konzultáciu 1hod, konzultácia 1 hod, záznam 1 hod, intervícia 1 hod,) + 1 hodina supervízie na prípad - spolu 6 x 4 hodiny +1 hod supervízia - **25 hodín**
- **Obsah nadstavbového modulu A:** psychologické poradenstvo a intervencia, krízová intervencia zameraná na navodenie žiaducich zmien v prežívaní jedinca, po traumatickej skúsenosti, jednorazovej, či opakujúcej sa. Krízová intervencia sa poskytuje v stave akútnej krízy so zameraním minimalizovať ohrozenie klienta, objaviť a posilniť jeho schopnosti vyrovnáť sa s aktuálnou záťažovou situáciou. Intervencia psychológa bude záležať od identifikovaného problému, ktorý bude s klientom riešiť.

Modul č. 2

- **Individuálna forma s možnosťou práce s dieťaťom/deťmi a väčšou rodinnou bunkou** (ambulantná /terénna)
- **Personálne požiadavky** 2x sociálny/a pracovník/čka, 1x sociálny/a asistent/ka, 1x psychológ v prípade potreby špeciálny pedagóg alebo 1x sociálny/a pracovník/čka, 2x sociálny/a asistent/ka, 1x psychológ v prípade potreby špeciálny pedagóg
- **Trvanie modulu** cca 6 mesiacov
- **Počet hodín modulu** 40 stretnutí (podľa potreby sú stretnutia realizované individuálnou formou, s dieťaťom, jeho súrodencami, rodičom a inými členmi rodiny aj spoločné stretnutia) x 3 odborní pracovníci
- **Počet osobohodín- 948 hodín** (výpočet vidíte v prílohe č. 1 k programu)
- **Obsah Modulu č.2**
 - oboznámenie s programom a jeho priebehom, zmapovanie základnej motivácie, zoznámenie sa s dokumentáciou, vytvorenie kontraktu s jasnými pravidlami, vyjasnenie princípov spolupráce – dobrovoľnosť, vlastná motivácia ku zmene, rodičia ako autorov zmeny, organizačná a formálna stránka programu, rovnaký priestor pre rodičov aj deti, zoznámenie sa s pracovníkmi vstupujúcimi do programu(pre rodičov, pre deti),
 - zmapovanie situácie v rodine, súčasný stav, pohľad na situáciu v rodine každého člena rodiny s využitím špecializovaných techník a metód v kontexte vývinového štádia dieťaťa/detí,
 - práca s rodičmi a deťmi osobitne zameraná na redukciu napätia, zaistenie bezpečia dieťaťa, orientáciu v programe, identifikácia a sledovanie problémových vzorcov správania

- a výnimiek z problémových vzorcov správania, práca s dieťaťom, s cieľom zmiernenia následkov sy CAN prostredníctvom špecializovaných metód,
- podpora pozitívnych zmien v komunikácii, podpora konštruktívneho riešenia konkrétnych tém, ktoré rodičia a deti prinášajú, príbehy pre deti, deti pre rodičov,
 - nácvik rodičovských zručností, ich podpora a rozvoj – dlhodobá a systematická práca s rodičmi a s deťmi, pričom cieľom jej podporiť vzájomné citové väzby, rodičovskú zodpovednosť a zručnosti potrebné pri starostlivosti a výchove, tak aby boli zabezpečené podmienky pre zdravý fyzický, psychický a sociálny vývin detí,
 - rozvoj schopností rodiča porozumieť tomu, čo jeho dieťa potrebuje a rozvoj schopností rodiča uspokojiť potreby dieťaťa,
 - pomoc pri rozvíjaní výchovných zručností rodičov, pomoc pri hľadaní možností konštruktívneho riešenia konfliktov medzi rodičom a dieťaťom s cieľom zabrániť opakovaniu násillia páchaného na dieťaťi,
 - nácvik zadávania hraníc dieťaťu, kontrola a ukládanie adekvátnych sankcií za nedodržanie pravidiel so zreteľom na práva detí,
 - podpora pozitívnych vzorcov správania detí formou oceňovania a pochvaly,
 - podpora vzťahových väzieb a objasňovanie jednotlivých rolí v rodine,
 - podpora kompetencie rodiny zvládať problémy bez vonkajšej pomoci, monitorovanie a reflektovanie dosiahnutých pokrokov,
 - vytvorenie plánu zvládania krízových situácií,
 - podpora rodiny pri osamostatňovaní sa vytvorenie podpornej sociálnej siete rodiny (hľadanie a zapájanie osôb, ktoré môžu byť pre rodinu oporou pri zvládaní náročných životných situácií),
 - obnovovanie vzťahov s dôležitými a podpornými osobami z minulosti.

Nadstavbový modul A - Nadstavbový modul je vhodný, ak sa v priebehu programu vyskytne krízová situácia, ktorú je potrebné riešiť intervenciou, či psychologickým poradenstvom prostredníctvom psychológa, prípadne pri dieťaťi prostredníctvom špeciálneho pedagóga. Môže ísť napr. o narastanie úzkosti, vzniknutej krízovej situácie v priebehu programu a pod.

- **Počet hodín nadstavbového modulu:** 6 stretnutí so psychológom/špeciálnym pedagógom
- **Počet osobohodín:** 25 (príprava na konzultáciu 1hod, konzultácia 1 hod, záznam 1 hod, intervízia 1 hod,) + 1 hodina supervízie na prípad ... spolu 6 x 4 hodiny +1hod supervízia - **25 hodín**
- **Obsah Nadstavbového modulu A:** psychologické poradenstvo a intervencia, krízová intervencia zameraná na navodenie žiaducich zmien v prežívaní jedinca, po traumatickej skúsenosti, jednorazovej, či opakujúcej sa. Krízová intervencia sa poskytuje v stave akútnej krízy so zameraním minimalizovať ohrozenie klienta, objaviť a posilniť jeho schopnosti vyrovnáť sa s aktuálnou záťažovou situáciou. Intervencia psychológa bude záležať od identifikovaného problému, ktorý bude s klientom riešiť.

7. Metódy a techniky

- **Pozorovanie** - ide predovšetkým o zachytenie vonkajších prvkov správania klienta, či už dospelého alebo dieťaťa. Predmetom pozorovania sú predovšetkým motorické prejavy ako nepokoj, strach, gestikulácia, kývanie a pod. V rámci pozorovania sa zameriavame na motorickú, fyziologickú a kognitívno-afektívnu zložku správania sa klienta.
- **Motivačný rozhovor** – zameriava sa na rodičov ako aktérov zmien, cieľom je pomôcť klientovi realizovať zmeny v jeho živote, ktoré nevie realizovať sám, bez podpory.

- **Informácia** - patrí medzi elementárne metódy práce s klientmi, pomoc rodine informácie spracovať a overiť si, či ich správne pochopila. Informácie sa týkajú predovšetkým ich základných práv, nárokov na poskytnutie sociálnych služieb, podpory zo strany samosprávy, štátnych sociálnych dávok, zvýšenie právneho povedomia.
- **Interview** - najpoužívanejšia metóda uskutočňovaná pri práci s jednotlivcom alebo skupinou.
- **Klarifikácia** - v rámci tejto metódy ide o rozumovú analýzu problému alebo celkovej situácie, odborník a rodina objasňujú rôzne aspekty prezentovaného problému. Rodina môže naraz vidieť svoju situáciu z iného zorného uhla a objavuje nové možnosti riešenia svojho problému.
- **Ventilácia** - sa používa predovšetkým pri prvom poradenskom rozhovore, pomáha klientovi zbaviť sa nahromadeného napätia, stresu, úzkosti, strachu, umožňuje klientovi hovoriť o problémoch a ťažkostiach bez zosmiešňovania, zhadzovania a nepochopenia. Rozprávaním o probléme dochádza k zníženiu tenzie a strachu a môže sa vytvoriť priestor pre konštruktívnu poradenskú prácu.
- **Povzbudenie** - túto metódu používa sociálny pracovník pri cieľovej skupine zväčša v iniciálnej fáze, kedy je dôležité hneď povzbudiť klienta, oceniť, že sa rozhodol riešiť svoj problém. Najmä u detí je táto metóda veľmi dôležitá, aby prekonali svoj strach. V rámci tejto metódy sa môže použiť aj modifikácia, resp. použitie ďalších prostriedkov vhodných pre jednotlivé vekové kategórie (hračka a pod.).
- **Tréning** - ide predovšetkým o tréning zameraný na prekonávanie strachu, tréning na zvyšovanie sebavedomia a pozitívneho seba hodnotenia, tréning základných rodičovských zručností, tréning konštruktívnej hádky, tréning v asertivite tréning pri prekonávaní fóbii a pod..
- **Hranie rolí** - táto metóda sa využíva i v spojení s ďalšími metódami, zväčša je realizovaná v rámci komunitnej práce s klientmi, skupinovej, svojpomocnej skupiny. Najčastejšie ostatní členovia rodiny hrajú rolu jedného člena v rôznych situáciách a tým mu poskytujú užitočnú spätnú väzbu na jeho správanie. Veľmi užitočná býva výmena rolí, aby sa členovia rodiny dokázali vcítiť do situácie ostatných a lepšie pochopili motiváciu, komunikáciu a správanie.
- **Konfrontácia** - v rámci tejto metódy sociálny pracovník upozorňuje klienta na rozdiely a rozpory v jeho tvrdeniach, správaní a chápaní seba aj iných. V rámci tejto metódy sa môže dostať klient a poradca do vzájomnej konfrontácie, do konfrontácie s ostatnými členmi rodiny, či členmi skupiny. Túto metódu uplatňujeme hlavne ak pracujeme s matkou a s deťmi, kedy dochádza k násilným atakom matky voči deťom, prípadne dochádza ku konfrontácii medzi klientmi navzájom.
- **Podmieňovanie a iné behaviorálne techniky** - používajú sa predovšetkým u detí, pozitívne podmieňovanie (pochvala), Napomáhajú regulovať správanie detí, v prípade dospelých osôb ide o čiastkové zmeny jednotlivých postojov a správania v určitých situáciách.
- **Reflexia** - v rámci tejto metódy sociálny pracovník preformulováva klientove odpovede, aby stimuloval klientov vzhľad a sebareflexiu. Prostredníctvom nej odborník signalizuje rodine, že ju počúva, snaží sa pochopiť prezentované obsahy nielen z hľadiska racionality, ale aj prežívania.
- **Abreakcia** – sociálny pracovník vytvára pre klienta priestor, aby mohol znovu prežiť problémovú situáciu, uvoľniť skrytú alebo potlačenú emocionalitu, pochopiť aktuálnu situáciu a obnoviť mechanizmy zvládania tejto situácie. Často sa spája so znovuprežitím a následnou katarziou.

- **Persuázia** - v rámci tejto metódy hľadá sociálny pracovník primerané argumenty, aby sprostredkoval klientovi iný pohľad na problém, ponúkol mu efektívnejšie vzorce správania či riešenia problémovej situácie.
- **Sumarizácia** – zameraná na zhrnutie doterajšej spolupráce s rodinou, uskutočňuje sa po určitej etape alebo na konci sedenia, ale užitočnejšie je, ak poradca povzbudí k sumarizácii rodinu, ktorá referuje o tom, kam sa spolupráca s odborníkom dostala a na čom sa spolu dohodli.
- **Relaxačné techniky** - špeciálnou formou nácvikov sú relaxačné techniky, ktoré využívajú súvislosti medzi uvoľnením svalstva, psychickým preladením a ovplyvnením somatiky. Medzi základné relaxačné techniky, ktoré sa využívajú patrí Schultzov autogénny tréning a Jakobsonova progresívna relaxácia.
- **Modelovanie** - zaraďujeme k činnostným metódam, kedy ide o modelovanie reálnych situácií zo života klienta, ktorú si rozohráva podľa svojich predstáv. Pri tradičnom modelovaní odborník ponúka rodine svoj spôsob zvládania určitej situácie a rodina sa môže inšpirovať alebo si tento spôsob osvojiť.
- **Hranie rolí** - táto metóda sa využíva i v spojení s ďalšími metódami, zväčša je realizovaná v rámci komunitnej práce s klientmi, skupinovej, svojpomocnej skupiny. Najčastejšie ostatní členovia rodiny hrajú rolu jedného člena v rôznych situáciách a tým mu poskytujú užitočnú spätnú väzbu na jeho správanie. Veľmi užitočná býva výmena rolí, aby sa členovia rodiny dokázali vcítiť do situácie ostatných a lepšie pochopili motiváciu, komunikáciu a správanie.
- **Metóda incidentu** - v rámci tejto metódy ide o zameranie klienta a poradcu na detailnú analýzu konfliktnej situácie s úmyslom pripraviť klienta na jej zvládnutie v budúcnosti.

METÓDY A TECHNIKY PSYCHOLOGICKEJ POMOCI

- **Psychologické poradenstvo** - Je zamerané na navodenie žiaducich zmien v prežívaní a v správaní dieťaťa či dospeléj osoby, po traumatickej skúsenosti v rodine, jednorazovej alebo opakovanej. Ďalej poskytuje klientovi nové spôsoby riešenia záťažovej životnej situácie a hlbšie pochopenie príčin a následkov týchto stresových udalostí. Psychologické poradenstvo je realizované v rozsahu krátkodobej spolupráce s klientom (sociálno-psychologická diagnostika), alebo v rozsahu dlhodobejšej spolupráce a to konkrétne pri realizácii jednotlivých programov, kde je potrebná dlhodobejšia spolupráca psychológa. Využíva formu **individuálnu** (štruktúrovaný/semištruktúrovaný/ neštruktúrovaný rozhovor, voľnú hru, projekcie prostredníctvom kresieb, metódy nedirektívnej hrovej terapie, metódy arteterapie (v prípade, že má psychológ absolvovaný výcvik v tejto metóde a má zabezpečené supervízne vedenie), či iných psychologických korekčných techník v závislosti od odborných kompetencií psychológa), **skupinovú** (systém spätných väzieb ostatných členov skupiny, vlastné sebareflexie, sebavyjadrenie a náhľad na emočné prežívanie a situáciu klienta, metódu diskusie k prevládajúcim individuálnym témam klientov, využívajúc techniky sociálno-psychologického výcviku, podľa mentálnej, fyzickej ako i emočnej dispozibility klientov) a **rodinnú** (rodič a dieťa, čo umožňuje klientom čo najlepšiu orientáciu v ich situácii, optimalizáciu fungovania rodinného systému, optimalizáciu života každého jej jednotlivca, tak, aby dokázali efektívne riešiť situácie, ktoré spoločný život prináša, zvládať aj náročné obdobia, krízy a konflikty, využívajúc techniky ako informácie, tréning zručností, podpora, sprevádzanie (napríklad pri úmrtí člena rodiny, rozvodu), filiálnu techniku, techniky terapie hrou, výchovné poradenstvo. Základom práce psychológa v tejto forme psychologického poradenstva je iniciovanie prospešných zmien v rodinnom systéme, ktoré smerujú

k dosiahnutiu, obnove alebo udržaniu kvality rodinného života aj života jej členov tak, aby bol čo najviac podnecujúci, uspokojujúci a príjemný jednak v aspektoch osobných, ale aj vzťahových a interakčných.

- **Psychologické podporné rozhovory** - Je účinnou a často odporúčanou metódou liečby u ľahkých a stredne ťažkých prípadov emočných či duševných porúch. Ide o proces, v ktorom sú vytýčené ciele, so zámerom odstrániť alebo dostať pod kontrolu obťažujúce a nepríjemné príznaky v súvislosti s prekonávaním určitého špecifického diagnosticky uchopeného problému tak, aby sa klient mohol vrátiť k normálnemu fungovaniu. V programe IC Slniečko aplikuje psychológ niektoré podporné techniky psychoterapie (nevykonáva psychoterapiu) a to iba v prípade ak absolvoval výcvik v psychoterapeutickom smere a má zabezpečenú odbornú supervíziu, pričom primárnym cieľom využívania týchto techník je korekcia správania a myslenia klienta, najmä vytváranie si zdravších postojov, tvorba kritického myslenia a vhľadu do problémov. Podporné korektívne techniky majú vedľajší terapeutický účinok, najčastejšie sú to: tréningy rodičovských zručností, tréningy komunikačných zručností, rôzne nácviky adaptívnejších spôsobov zvládania stresu – nácvik relaxácie, zdravšieho vnímania seba a podobne.
- **Krízová intervencia** - Poskytuje psychológ deťom a dospelým v stave akútnej a prevažne situačnej psychickej krízy individuálne i skupinovo, čím sa snaží minimalizovať ohrozenie klienta, objaviť a posilniť jeho schopnosti vyrovnávať sa s aktuálnou záťažovou situáciou tak, aby sa posilnila integrita a aby sa predišlo pokiaľ možno k negatívnym spôsobom riešenia situácie. Ponúka patričnú pomoc s cieľom uľahčiť komunikáciu, navrátiť sebadôveru, vyjadriť emócie, mobilizovať podporu a čo najhodnovernejšie odhadnúť jadro problému. V rámci zvládania krízovej situácie klienta sa psychológ spolupodieľa na vytváraní Plánu vykonávania opatrení ambulantnou, terénnou alebo kombinovanou formou s ostatnými zainteresovanými odbornými zamestnancami IC Slniečko.

METÓDY A TECHNIKY VÝCHOVNO-PEDAGOGICKEJ A ŠPECIÁLNO-PEDAGOGICKEJ PRÁCE

- **Výchovno - pedagogické metódy práce**

Priame výchovné metódy

- **Exemplifikácia** – príkladovanie. Dieťa sa učí predovšetkým napodobňovaním. Často krát sa deti stretávajú práve s nevhodnými spôsobmi správania, ktoré majú sklon napodobňovať, dokonca ho považovať za prirodzené a normálne. Preto je potrebné poskytnúť dieťaťu také vzory a spôsoby správania sa, ktoré sú spoločensky akceptované a prijaté a to prostredníctvom viacerých výchovných programov.
- **Exercifikácia** – nácvik pozitívnych typov správania. Dôležité je nie len dieťa oboznámiť so spôsobmi vhodného správania sa (napr. spôsoby riešenia konfliktov, správanie sa v spoločnosti, na vyučovaní v zariadení a pod.), ale ho aj tomuto správaniu priamo učiť. Na tento účel sú veľmi vhodné dramatizujúce metódy ako je hranie rolí či výmena rolí, ale aj príbehy, vzory správania rôznych hrdinov a pod.
- **Laudácia a premiácia** – pochvala a odmeňovanie pozitívneho správania. Táto metóda priamo nadväzuje na metódy predchádzajúce. Je založená na systéme pozitívneho prístupu a oceňovaní vhodného správania sa, čím dochádza k jeho následnej fixácii.
- **Klarifikácia** – objasňovanie. Túto metódu možno využívať predovšetkým u starších detí, ktorých intelektové schopnosti im dovoľujú chápať súvislosti medzi javmi. Ide o objasňovanie príčin, dôvodov či vnútornej motivácie vedúcej k istým typom správania sa a možnosti ich ovplyvnenia a zmeny.

- **Persuázia** – presvedčanie. Ide o ovplyvňovanie a vytváranie názorov a postojov na základe príslušných argumentov.
- **Evaluácia** – hodnotenie. Hodnotenie prebieha vždy v určitých fázach programu a to v kontexte individuálneho plánu. Hodnotenie môže prebiehať aj mimo tohto plánu, najmä ak dieťa dokáže plniť jednotlivé úlohy zamerané napr. na zlepšenie správania, zvládanie niektorých techník a pod..
- **Zážitkové metódy** – ide o metódy založené na konkrétnej osobnej skúsenosti v rôznych oblastiach života.

Dôležitú úlohu pri špeciálno-pedagogickej intervencii zohráva analýza produktov činnosti, využívanie detskej kresby a metód arteterapie, muzikoterapie, ergoterapie, canisterpie, snoezelen, hrovej terapie, filiálnej terapie.

- **Písanie denníkov** - patrí do seberefektívnych metód, ktoré sa využívajú najmä vtedy, ak dieťa nedokáže o svojom probléme hovoriť. V denníku dokáže postupne o probléme písať, formulovať svoje emócie, prania.
- **Metódy sociogramu** zamerané na skúmanie sociálnych vzťahov a vnútornej skladby rodín klienta. Zisťuje sa sociabilita, štruktúra rodiny, pomáha určiť presné postavenie a rolu každého jedinca v rodine aj štruktúru skupinových vzťahov. Realizácia sociogramu prebieha pomocou dotazníku, rozhovoru s klientom alebo hrami.
- **Metóda SMART:** na definovanie cieľov:
 - **S** - Špecifický - Cieľ musí byť špecifický t.j. musí v sebe obsahovať jasné kritéria, podľa ktorých spoznáme či sa nám ho podarilo splniť
 - **M** - Merateľný - v tomto bode je odporúčané použiť číslo, ktoré dokážeme ľahko vyhodnotiť. Zameriavame sa aj na to do kedy chceme dosiahnuť tento stav. Cieľ musí mať posledný možný dátum, kedy splníme cieľ.
 - **A** - Akcia - teda motivácia klienta na dosiahnuté cieľa, pre stanovenie cieľa je dôležité, aby boli čo do miery využiteľnej energie klienta, realizovateľné
 - **R**- realistické - ciele majú byť realistické, Každý splnený cieľ dodá klientovi sebadôveru, lepší pocit a chuť do ďalšieho sebarozvoja. Zmysluplnosť- cieľ musí mať pozitívny efekt, klient musí vidieť zmysel, aby mohol naplno venovať energiu, aby ho dosiahnutie cieľa potešilo.
 - **T**- trasovateľný - Nestačí mať len jeden konečný bod. Pomôckou je keď si sociálny p odborník stanovuje na ceste malé kroky, kedy sa spolu s klientom ohliadnu a zhodnotia dosiahnutie cieľa.

Metódy zisťovania potrieb klienta

- Maslowova pyramída- je zameraná na zisťovanie potrieb klienta, rodiny.
- Existenčné potreby (fyziologické potreby) musia byť uspokojené z dôvodu prežitia človeka - hlad, smäd, spánok, oblečenie, bývanie. Ide o základné potreby, ktorých uspokojenie je dôležité pre ďalšiu možnú prácu s klientom a rozvíjanie následných potrieb.
- Potreby bezpečia, netýkajú sa iba fyzického bezpečia, ale tiež ekonomického a sociálneho bezpečia. Závisia od podmienok hmotného a sociálneho zabezpečenia ľudí a od ich sociálnej inklúzie.
- Potreby spolupatričnosti a lásky sú uspokojované prostredníctvom sociálnych a psychologických vzťahov a interpersonálnou komunikáciou tvárou v tvár druhému človeku.

Potreba spolupatričnosti a lásky sa uspokojuje v úzkom sociálnom kruhu ľudí, tzn. v rodine, školskej triede, pracovnom tíme a pod. Poruchy blízkych sociálnych vzťahov a komunikácie majú za následok psychickú frustráciu a sociálnu izoláciu.

- Potreby ocenenia spočívajú v očakávaní rešpektu, dobrého hodnotenia, úcty, v dožadovaní sa potvrdenia hodnoty vlastnej osoby od druhých ľudí.
- Potreby seberealizácie (resp. sebaaktualizácie), sú späté s duchovným, psychickým, sociálnym rozvojom človeka.

Záverom: Sociálny program pod názvom „**Intervenčno-sanačný program sy CAN**“ rešpektuje špecifické individuálne potreby členov rodiny, z týchto dôvodov je potrebné zohľadniť časovú dotáciu +/- 20 % časovej dotácie programu.

Nitra, 26. 6. 2018

Mgr. Mariana Kováčová, PhD.
riaditeľka/odborná garantka

Príloha č. 1 k Podprogramu „Intervenčno-sanačný v kontexte sy CAN“

Modul č. 1

Počet osobohodín na 40 stretnutí s dieťaťom, rodičom prípadne inou osobou zabezpečujúcou starostlivosť o dieťa: 2 odborníci: 1 stretnutie 1,5 hod. x 40 x 2 pracovníci	120 hod.
príprava na poradenstvo na 40 stretnutí x 1 hod. x 2 pracovníci	80 hod.
intervízia 40 hod., k 40 stretnutiam x 1 hod. x 2 pracovníci	80 hod.
záznam zo stretnutia, k 40 stretnutiam x 1 hod. x 2 pracovníci	80 hod.
prípadová konferencia 2x (spolu s prípravou a dohodnutím stretnutia), čiže 2x5hodín x 2 pracovníci	20 hod.
supervízia 3x, čiže 3x 1 hodiny x 2 pracovníci	6 hod.
analýza materiálov a informácií priebežne 10 hod. x 2 pracovníci	20 hod.
vypracovanie a prehodnotenie plánu práce s rodinou 4x 3 hod. x 2 pracovníci	24 hod.
konzultácie s inými inštitúciami a odborníkmi priebežne 12 hod. x 2 pracovníci	24 hod.
vypracovanie priebežných správ (cca 1x za dva mesiace, prípadne na vyžiadanie) a záverečnej správy o realizácii programu 3x3 hod. x 2 pracovníci	18 hod.
cesta 40 x v priemere 2 hod x 2 zamestnanci	160 hod.
Spolu	632 hod.

Modul č. 2

Počet osobohodín na 40 stretnutí s dieťaťom, rodičom prípadne inou osobou zabezpečujúcou starostlivosť o dieťa: 3 odborníci: 1 stretnutie 1,5 hod. x 40 x 3 pracovníci	180 hod.
príprava na poradenstvo na 40 hod. je 40 stretnutí x 1 hod. x 3 pracovníci	120 hod.
intervízia 40 hod., k 40 stretnutiam x 1 hod. x 3 pracovníci	120 hod.
záznam zo stretnutia, k 40 stretnutiam x 1 hod. x 3 pracovníci	120 hod.
prípadová konferencia 2x (spolu s prípravou a dohodnutím stretnutia), čiže 2x5hodín x 3 pracovníci	30 hod.
supervízia 3x, čiže 3x 1 hodiny x 3 pracovníci	9 hod.
analýza materiálov a informácií priebežne 10 hod. x 3 pracovníci	30 hod.
vypracovanie a prehodnotenie plánu práce s rodinou 4 x 3 hod. x 3 pracovníci	36 hod.

Program Intervenčného centra Slniečko, Príloha č. 6

konzultácie s inými inštitúciami a odborníkmi priebežne 12 hod. x 3 pracovníci	36 hod.
vypracovanie priebežných správ (cca 1x za dva mesiace, prípadne na vyžiadanie) a záverečnej správy o realizácii programu 3x3 hod. x 3 pracovníci	27 hod.
cesta 40 x v priemere 2 hod x 3 zamestnanci	240 hod.
Spolu	948 hod.